

Utrikesutskottets betänkande

1984/85:16

om nedrustning

Motionerna

I motion 1984/85:298 av Kerstin Anér (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär initiativ i FN och UNICEF angående förhållandena för barn i krig i enlighet med vad som sägs i motionen.

I motion 1984/85:595 av Elving Andersson och Kjell Mattsson båda (c) hemställs

att riksdagen begär att regeringen i olika internationella sammanhang aktualiserar problemet med övande ubåtar på fiskeplatser i syfte att få till stånd ett internationellt gällande förbud mot sådana övningar.

I motion 1984/85:974 av Sture Korpås m. fl. (c) hemställs

att riksdagen beslutar hos regeringen begära en översyn av den utrikespolitiska forskningens samordning samt den säkerhetspolitiska forskningens utformning.

I motion 1984/85:1165 av Per Petersson m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av det svenska arbetet i Stockholmskonferensen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av det svenska arbetet i FN:s nedrustningskonferens,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om vikten av svensk uppmärksamhet på de strategiska kärn- och rymdvapenförhandlingarna på sätt som i motionen angivits.

I motion 1984/85:1258 av Sture Korpås m. fl. (c) hemställs

att riksdagen beslutar föreslå regeringen att ta initiativ till ett symposium/konferens med brett internationellt deltagande och med berörda vetenskapliga discipliner representerade och med syfte att i en rapport redovisa och diskutera människors beteende i krig och katastrofer.

I motion 1984/85:1262 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om arbete för fred,

2. att riksdagen uttalar sig för att Sverige bör ta initiativ till ett internationellt system för registrering, kontroll och begränsning av den internationella vapenhandeln,

3. att riksdagen uttalar sig för att en delegation för fredsfrågor och freds forskning knyts till utrikesdepartementet.

I motion 1984/85:1679 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om program för nedrustning av kärnvapen,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förnyade initiativ för att förhindra militarisering av nya områden,

3. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som motionen anförts om åtgärder för att få till stånd ett fullständigt förbud mot kärnvapenprov,

4. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den återkommer med förslag om hur FN:s freds- och säkerhetsbevarande roll kan stärkas,

6. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ i syfte att åstadkomma militär avspänning i Europa i enlighet med motionen,

7. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förnyade initiativ för att få till stånd ett totalförbud mot kemiska vapen,

8. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att den tillsätter en parlamentarisk referensgrupp att delta i det fortsatta utrednings- och analysarbetet för att få till stånd en kärnvapenfri zon i Norden,

9. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära initiativ i syfte att få till stånd förbud mot kryssningsrobotar,

10. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att denna tar initiativ till en FN-studie om konflikter i tredje världen i enlighet med motionen,

11. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om inriktningen av nedrustningsarbetet.

(Yrkande 5 i motion 1679 behandlas av NU.)

I motion 1984/85:1697 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om en redovisning av de ekonomiska sammanhangen bakom rustningarna,

2. att riksdagen hos regeringen begär att under de närmaste åren noggrant följa vapenutvecklingen och tekniken inom det s. k. konventionella området,

3. att riksdagen hos regeringen begär nya initiativ för att klarlägga läget när det gäller BC-vapen och för att åstadkomma ett förbud mot sådana vapen,

4. att riksdagen hos regeringen hemställer om en grundlig redovisning av sambandet kärnkraft—kärnvapen i enlighet med vad som anges i motionen,

5. att riksdagen hos regeringen begär att frågan om användning av kärnkraft i rymden tas upp i nedrustningssammanhang.

I motion 1984/85:2416 av Margot Wallström (s) hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om initiativ i FN angående undersökning av effekterna av kärnvapenprov i Stilla havet.

I motion 1984/85:2418 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen beslutar att begära en allmän översyn och skärpning av tillståndsgivningen för främmande länders militära enheter att uppehålla sig på svenskt territorium,
2. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförs om en nordisk kärnvapenfri zon och utarbetandet av traktattext och säkerhetsgarantier,
3. att riksdagen beslutar att verka för skapandet av en samnordisk parlamentarisk kommission för säkerhetspolitiska frågor,
4. att riksdagen beslutar att godkänna och för regeringen tillkännage vad som anförs om de säkerhetspolitiska frågornas ställning i Nordiska rådet,
5. att riksdagen beslutar att uttala stöd för regeringens hittillsvarande insatser för att skapa en från slagfältskärnvapen fri korridor i Central-europa och att uppmana regeringen till förnyade initiativ,
6. att riksdagen beslutar att godkänna vad som i motionen anförs om utökade politiska kontakter.

Bakgrund

Utskottet behandlade nedrustningsfrågor senast i november 1984 (UU 1984/85:1). Liksom vid det tillfället föreligger nu ett antal motionsyrkanden som även berör centrala säkerhetspolitiska frågor. Några har i första hand att göra med vapenbalansen mellan de båda militärpakterna, såsom förbud mot kärnvapenprov, förbud mot kemiska vapen, åtgärder mot kryssningsmissiler, en fullständig anslutning till fördraget om ickespridning av kärnvapen (Non Proliferation Treaty, NPT), frysning av fortsatt utplacering av kärnvapen och förslaget att åstadkomma en korridor fri från slagfältskärnvapen i Europa. En nordisk kärnvapenfri zon och andra frågor som berör säkerhetspolitiken i Norden behandlas i ett par motioner. Ett yrkande avser den säkerhetspolitiska forskningen i Sverige. Liksom tidigare år framförs förslag om att stärka FN:s fredsbevarande förmåga. Den pågående konferensen i Stockholm om säkerhets- och förtroendeskapande åtgärder uppmärksammas i ett par motioner. Flera yrkanden avser krigföring i rymden, något som på sistone fått särskild aktualitet.

De skilda motionsförslagen presenteras närmare i de avsnitt där de behandlas.

I det nyssnämnda nedrustningsbetänkandet UU 1984/85:1 lämnades en utförlig redogörelse för de konkreta förhandlingar som pågår i nedrustningsfrågor, framför allt inom nedrustningskonferensen i Genève (CD) samt för nedrustningsförslag som framlagts i andra sammanhang inom och utom FN. Läget i Stockholmskonferensen redovisades även. I det följande sammanfattas i korthet utvecklingen på dessa områden sedan det förra betänkandet skrevs.

Läget i nedrustningsförhandlingarna

Arbetet i nedrustningskonferensen i Genève (CD) upptar bl. a. följande frågor: ett fullständigt provstoppsavtal, förbud mot kemiska vapen, förbud mot radiologiska vapen och kapprustning i rymden.

Inte på något av CD:s förhandlingsområden har några avgörande framsteg skett under de gångna sex månaderna. Den fråga som av många anses vara viktigast på CD:s dagordning — ett fullständigt provstopp — befinner sig i ett dödläge.

Sedan år 1925 finns ett generellt förbud mot förstaanvändning av kemiska och biologiska vapen. År 1972 undertecknades en konvention om förbud mot utveckling, framställning och lagring av biologiska vapen. Strävanden pågår sedan dess att förstärka B-vapenkonventionen med en effektiv klagomålsprocedur. Dessa strävanden, som hittills varit resultatlösa, kommer att fortsätta på granskningskonferensen för B-vapenkonventionen år 1986.

Det har emellertid hittills inte varit möjligt att nå enighet om någon motsvarande konvention om förbud mot utveckling, tillverkning och lagring av kemiska vapen. Nedrustningskonferensen i Genève arbetar aktivt med att få fram en konventionstext. Detta arbete som under 1984 bedrevs under svenskt ordförandeskap har fortsatt framåt. Stora delar av en konventionstext föreligger nu. Det återstår emellertid att utarbeta de viktiga avsnitt av en blivande konvention som bl. a. skall göra det möjligt att kontrollera efterlevnaden av det som överenskommits.

USA är det enda land som hittills öppet erkänt sig inneha kemiska vapen. Sedan år 1979 äger ingen tillverkning av kemiska vapen rum i USA. Administrationen har emellertid begärt anslag för att kunna återuppta tillverkningen, framför allt av s. k. binära kemiska vapen, dvs. sådana vapen som blir aktiva först då två substanser får reagera kemiskt med varandra i samband med själva användandet. Sovjetunionen har icke förnekat vare sig innehavet av kemiska vapen eller att sådana fortlöpande produceras. Enligt västliga uppgifter finns ett stort antal olika kemiska stridsmedel lagrade inom den sovjetiska försvarsmakten.

Ett förhandlingsarbete pågår också i kommittén för radiologiska vapen. Förra sommaren framlade den svenska delegationen ett förslag till avtalstext som bl. a. omfattar förbud mot angrepp på kärnkraftsanläggningar.

Sedan det förra nedrustningsbetänkandet skrevs har inom CD en kommitté för rymdvapen upprättats. Denna har emellertid ännu inte inlett något egentligt arbete, bl. a. beroende på att rymdvapen är föremål för bilaterala förhandlingar mellan USA och Sovjetunionen (se nedan).

Nedrustningskonferensen i Genève (CD) är enda forum för i verklig mening multilaterala nedrustningsförhandlingar med deltagande av såväl stormakter som småstater. Förhandlingarna i CD har emellertid ofta hamnat i skuggan av de direkta förhandlingar som förts mellan USA och Sovjetunionen, senast de om strategiska kärnvapen (START = Strategic

Arms Reduction Talks) och medeldistanskärnvapen (INF = Intermediate-range Nuclear Forces). Dessa avbröts i slutet av år 1983.

I början av innevarande år enades USA och Sovjetunionen om att ånyo inleda förhandlingar om kärnvapenfrågor. Enligt en kommuniké från mötet den 8 januari 1985 mellan Sovjetunionens och USA:s utrikesministrar skall förhandlingarna i Genève omfatta strategiska kärnvapen och kärnvapen av medeldistanstyp samt rymdvapen. Det etableras ett samband mellan de tre sakområdena som, enligt kommunikén, skall övervägas och lösas i deras förhållande till varandra. Överläggningarna skall föras i tre förhandlingsgrupper, en för vart och ett av sakområdena. Det slutliga målet är högt ställt; förhandlingarna bör leda till fullständigt avskaffande av kärnvapen överallt.

Förhandlarna träffades för första gången den 12 mars.

Det har blivit särskilt uppmärksammat att rymdvapen skall omfattas av förhandlingarna och att uppenbarligen alla typer av rymdvapen skall kunna behandlas. Från sovjetisk sida har särskilt betonats det nära sambandet mellan de tre områdena. Man har därigenom bl. a. markerat att framsteg inom rymdförhandlingarna är nödvändiga om enighet skall kunna nås om reduktioner för strategiska kärnvapen.

Den amerikanska administrationen förefaller mindre villig att låta en begränsning på rymdvapenområdet bli en förutsättning för resultat på de övriga två sakområdena. Bakgrunden härtill är att USA:s president i ett uppmärksammat tal i december 1983 lanserade långtgående planer på ett forskningsprogram kring ett vapensystem för bekämpande av kärnvapenmissiler, det s. k. Strategic Defense Initiative (SDI). I ett senare avsnitt i detta betänkande ges en sammanfattande beskrivning av rymdvapenfrågorna.

På kärnvapenområdet i övrigt har inga avgörande förändringar inträffat under de närmast gångna månaderna.

En redogörelse för förslaget om frysning av kärnvapenarsenalerna och tanken på förbud mot förstaanvändning av kärnvapen lämnades i UU 1984/85:1. Även förslaget att upprätta en korridor fri från slagfältskärnvapen i Europa behandlades senast i detta betänkande. I december 1984 avslutade en intern arbetsgrupp inom utrikesdepartementet en analys av korridorfrågan. Gruppen konstaterar bl. a. att korridorförslaget bör ses som en förtroendeskapande åtgärd som skulle kunna minska risken för att kärnvapen kommer till användning i en konflikt. Den anser att det registrerats ett ökat intresse för förslaget, även om invändningarna mot det kvarstår.

I betänkandet från i höstas redovisades också något av den nedrustningsdiskussion som pågår utanför FN och de officiella förhandlingarna, däribland bl. a. det s. k. femkontinentinitiativet, dvs. appellen från stats- och regeringschefer ifrån fem kontinenter om kärnvapenfrysning. I januari 1985 ägde en uppföljning av denna appell rum i New Delhi, där stats-

och regeringschefer i en ny deklaration bl. a. tog upp frågan om provstopp och om rymdvapen.

Vidare bör nämnas de studier som bedrivs i Sverige under namnet Europaprojektet. Detta är ett tvåårigt studieprojekt, som på regeringens uppdrag håller på att genomföras av överbefälhavaren i samverkan med försvarets forskningsanstalt. Företrädare för utrikesdepartementet, andra myndigheter och institutioner deltar i arbetet. Slutrapport beräknas lämnas den 1 oktober 1986.

Europaprojektets syfte är att bredda och fördjupa de svenska kunskaperna om de militärstrategiska, militäroperativa och militärtekniska förhållandena i Europa. Studierna inriktas främst mot frågor som rör konventionella stridskrafter, men det anses också nödvändigt att behandla kärnvapnens och de kemiska vapnens tänkbara roller och betydelse som slagfältsvapen.

Studierna skall avse nuvarande militärstrategiska situation och en tänkbar framtida utveckling till omkring sekelskiftet. Det anses angeläget att betrakta framtida förändringsmöjligheter mot bakgrund av ett historiskt perspektiv på den hittillsvarande utvecklingen.

Europaprojektet är inte någon nedrustningsstudie, men under arbetet med den militärstrategiska situationen i Europa, doktrinutveckling, konsekvenser av teknisk utveckling, värdering av ömse sidors styrka, svagheter och handlingsmöjligheter skall också studeras olika faktorer stabiliserande resp. destabiliserande roll för den europeiska säkerhetssituationen. Parallellt med detta arbete genomförs inom projektets ram en analys av tänkbara nedrustnings- och rustningskontrollåtgärders innebörd.

Under sommaren och hösten 1985 samt våren 1986 har planerats delredovisningar av projektets arbete i form av delrapporter.

Rymdens militarisering

Det har beräknats att sammanlagt över 2 000 satelliter som är helt eller delvis avsedda för militärt bruk skjutits upp. Ofta har de endast en kort livslängd. Bland de många användningsområdena märks spaning, väderleksobservation, kommunikation och navigation. Genom dessa satelliters militära betydelse kan det således sägas redan ha skett en militarisering av rymden, även om satelliterna som sådana inte är vapen.

Satellitssystemen ingår i dag som en del av stormakternas strategi för ömsesidig avskräckning.

Parallellt med utplaceringen av satelliter för militär användning har stormakterna också prövat möjligheterna att utveckla system för bekämpning av satelliter, s. k. ASAT-system.

USA bedrev i slutet av 1950-talet och början av 1960-talet viss försöksverksamhet på detta område. Något operativt system utvecklades icke, och experimentet avslutades.

Sovjetunionen har sedan 1960-talet utfört tester med ett ASAT-system avsett för insatser mot satelliter i låga banor. Detta system anses ha varit operativt sedan början av 1970-talet och har i dag en viss förmåga att slå ut t. ex. olika förvarnings- eller spaningssatelliter.

USA utvecklar för närvarande ett ASAT-system avsett för insats från flygplan. De första testerna av detta system mot mål i rymden avses äga rum under år 1985.

Med utvecklingen av ASAT-vapen har det också vuxit fram krav på en internationell rättslig reglering av satellitverksamheten och på ett förbud mot eller i varje fall en begränsning av ASAT-vapnen. Ett huvudskäl härför är att ASAT verkar destabiliserande eftersom båda maktblocken inte minst genom satellitsystemen kan övervaka vad som sker hos motparten och erhålla viss förvarning vid överraskande anfall. Därtill kommer att det av många andra skäl finns anledning att söka skapa garantier mot störningar av satellitverksamheten i rymden.

För närvarande finns det ett antal internationella fördrag som i större eller mindre grad reglerar verksamhet i rymden. Dessa fördrag och överenskommelser är emellertid relativt ofullständiga som skydd för satelliter. Fördraget om yttre rymden, ingånget år 1967, förbjuder utplacering av kärnvapen och massförorelsevapen i banor runt jorden. Det partiella provstoppsfördraget av år 1963 förbjuder kärnvapenprov i atmosfären och i yttre rymden. Inget av dessa fördrag, eller något annat internationellt avtal, hindrar emellertid annan militarisering av rymden. I SALT I och II mellan USA och Sovjetunionen och i ABM-avtalet (mer därom nedan) mellan samma länder finns bestämmelser som syftar till att skydda militära satellitsystem. Vissa satelliter för radiokommunikation ges ett visst skydd genom 1973 års internationella telekonvention.

Under åren 1978 och 1979 fördes förhandlingar mellan USA och Sovjetunionen om ett ASAT-avtal utan att någon enighet kunde nås. Därefter har ytterligare förslag framlagts, bl. a. av Italien i CD år 1979 och av Sovjetunionen i FN år 1981 och 1983.

Den teknik som används för anti-satellitvapen ligger också till grund för vissa vapen som används mot ballistiska kärnvapenmissiler (ballistisk = som går i en kastbana). År 1972 ingicks inom ramen för SALT I ett avtal mellan USA och Sovjetunionen om begränsning av användning av motmedel mot ballistiska missiler, det s. k. ABM-fördraget (ABM = anti-ballistic missile). Enligt detta fördrag åtar sig de båda parterna att inte använda ABM-system som är baserade till sjöss, i luften eller i rymden eller som är rörliga på land. Dock tillåts varje part att inneha ett fast, landbaserat system runt sin huvudstad och ytterligare ett system för försvar av strategiska kärnvapen, stationerade i silor. I ett senare tillägg begränsades systemen till ett för vardera landet. För närvarande är endast det sovjetiska systemet runt Moskva i funktion, medan USA tagit sitt system ur bruk. ABM-avtalet innehåller också vissa andra begränsningar för användning av avancerade radaranläggningar.

ABM-fördraget gäller i huvudsak de system som är baserade på den teknik som var känd eller förutsedd vid den tidpunkt då avtalet ingicks. Det slås fast i en tilläggsförklaring till avtalet att system för försvar mot ballistiska robotar som grundas på nya fysikaliska principer skall bli föremål för förhandlingar mellan fördragsparterna.

Denna tilläggsförklaring har givits två tolkningar. Den ena går ut på att förklaringen syftar till att genom krav på förhandlingar begränsa den framtida användningen av ny teknik i de redan tillåtna ABM-systemen men att den inte ändrar något i ABM-avtalets generella förbud mot sjö-, luft- och rörliga markbaserade system.

Enligt en annan tolkning skulle tilläggsförklaringen avse alla typer av ABM-system. Innebörden av förklaringen har då ansetts vara att ABM-system som bygger på nya fysikaliska principer inte är generellt förbjudna men att parterna åtagit sig att förhandla om dem.

Forskning om ABM-system liksom modernisering av de befintliga tillåtna systemen är emellertid förenligt med avtalet. I USA har sedan lång tid tillbaka bedrivits viss forskning om olika ABM-teknologier. I Sovjetunionen har det befintliga ABM-systemet runt Moskva byggts ut och moderniserats med nya robotar och radaranläggningar. Enligt uppgifter i väst har Sovjetunionen dessutom bedrivit ett omfattande forskningsprogram kring olika möjliga nya ABM-system.

De amerikanska planerna på ett försvar mot kärnvapenmissiler (Strategic Defense Initiative, SDI) strider så länge de befinner sig på forskningsstadiet inte mot ABM-fördraget. Det har dock framförts att planerna kan anses strida mot fördragets avsikt eftersom forskningen uppenbarligen måste syfta till att få fram ett praktiskt användbart system.

Strategic Defense Initiative har ifrågasatts på tekniska, ekonomiska och politiska grunder.

En kärnvapenmissil är på många sätt lättast att upptäcka under uppskjutningsskedet, då dess drivraketer avger ljus- och värmestrålning. Detta skede varar i ca 5 minuter, men tiden torde komma att nedbringas ytterligare i en framtid. Därefter vidtar ett transportskede, då missilen beskriver en ballistisk bana i rymden under 5–20 minuter. Slutligen återinträder missilen i atmosfären för att uppsöka sitt mål. Om missilen innehåller flera stridsspetsar (MIRV = Multiple Independently Targetable Re-entry Vehicles) frigörs dessa från huvudmissilen under den tidigare delen av banan.

De nu fungerande ABM-systemen bygger på att bekämpning sker vid återinträdet i atmosfären strax innan stridsspetsen når sitt mål. Med SDI-programmet sägs avsikten vara att få fram teknik som kan uppspära och bekämpa missiler också under eller strax efter uppskjutningsskedet. Sådana motvapen måste sannolikt bli rymdbaserade. Det är också sannolikt att man vill utnyttja högenergiteknik, bl. a. för att kunna uppnå ljushastighet.

De tekniska invändningar som riktas mot de amerikanska planerna är för det första att de bygger på en teknik som i dag är oprövad för sitt

ändamål. Om planerna blir verklighet kommer motståndaren sannolikt att ha möjlighet att penetrera ett rymdförsvar bl. a. genom att sända ett mycket stort antal missiler varav ett antal kan vara attrapper. Även med en 95-procentig träffsäkerhet, skulle de kärnvapenbärare som undgår motförsvaret vara tillräckligt många för att åstadkomma svår ödeläggelse av sitt mål.

Den ekonomiska invändningen är att projektet är oerhört kostsamt — 26 miljarder dollar har nämnts enbart för forskningsetappen — och att det skulle dra väldiga mänskliga resurser från annan angelägen forskning i flera västländer.

En politisk invändning är att systemet kan verka destabiliserande. Det har sålunda anförts att Sovjetunionen skulle kunna uppfatta planerna så att USA i själva verket försöker skaffa sig en förstaslagskapacitet, dvs. förmåga att genomföra en kärnvapenattack och samtidigt försvara sig mot en motattack. En ny kapprustning — om herraväldet i rymden — skulle kunna bli följden av SDI-planerna. Därtill kommer att nya vapen kan bli en följd av forskningsansträngningarna även om den ursprungliga planen inte förverkligas.

Representanter för den amerikanska administrationen har understrukt, att det är först när resultaten av forskningsprogrammet föreligger som ställning kan tas till en eventuell fortsättning. Detta blir sannolikt först aktuellt in på 1990-talet. Det har också understrukits, att ett system baserat på dessa nya teknologier måste vara så skyddat att det inte lätt kan slås ut av motståndaren och därmed inbjuda till ett förstaslag. De måste också vara kostnadseffektiva i den meningen att en försvarsåtgärd är billigare än de utökade offensiva åtgärder som motsidan kan tvingas till. Blir så inte fallet, kommer systemet enbart att inbjuda till en förstärkt satsning på offensiva vapensystem. Det påpekas att om ett system icke kan möta dessa krav kommer det att verka destabiliserande och kommer då icke heller att anskaffas.

Stockholmskonferensen

Stockholmskonferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder har nu pågått under något mer än ett år. Under denna tid har fem mötessessioner hållits. Förhandlingsförslag har framlagts av väststaterna gemensamt, av gruppen alliansfria och neutrala stater (den s. k. NN-gruppen, vari Sverige ingår), av Sovjetunionen, av Rumänien och av Malta. En beskrivning av de fyra förstnämnda förslagen lämnades i betänkandet UU 1984/85:1. Det maltesiska förslaget, som presenterades för konferensen i november 1984, avser framför allt frågor som har att göra med Medelhavsområdet.

I slutet av förra året nådda konferensen enighet om att tillsätta två arbetsgrupper för behandling av de olika ämnesområdena i de fem förslagen. Den ena arbetsgruppen behandlar politiska frågor, såsom överens-

kommelse om icke-våld, zonförslag m. m. Den behandlar också informationsfrågor och restriktionsåtgärder. Den andra arbetsgruppen behandlar föränmälan av manövrar och utbyte av militära observatörer, dvs. den typ av förtroendeskapande åtgärder som redan finns upptagna i Helsingforsdokumentet.

Sedan Stockholmskonferensens sakfrågor fördelats på arbetsgrupper har konferensen kommit in i ett mer aktivt förhandlingsskede. Preciserings- och förtydliganden av tidigare framlagda förslag har lämnats från de deltagande länderna och ländergrupperna.

I november 1986 skall ett nytt uppföljningsmöte för ESK-processen inledas, denna gång i Wien. Under Wienmötet skall ESK-länderna summera resultaten av alla de möten som då ägt rum inom ESK-processens ram. Vad som uppnåtts på Stockholmskonferensen kommer då att bedömas vid sidan av bl. a. utfallet av den ESK-konferens om mänskliga rättigheter som inleddes i Ottawa i början av maj.

Ett nära samarbete äger rum mellan NN-saterna. Vid ett särskilt utrikesministermöte för NN-staterna, sammankallat i Stockholm i slutet av april, kunde NN-länderna ytterligare stämma av sina åsikter. I en gemensam kommuniké från mötet uttalade utrikesministrarna bl. a. att de "åtgärder som skall antas av Stockholmskonferensen bör förse ESK-uppföljningsmötet i Wien med tillräckliga nya element för övervägande av frågan om komplettering av det nuvarande mandatet för nästa fas av konferensen om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder och nedrustning i Europa så att det även berör nedrustning".

Utskottet

Säkerhetspolitik och rustningsbegränsningar

I nedrustningskonferensen i Genève fortsätter förhandlingarna om nedrustningsfrågor. Under det halvår som förflutit sedan utskottet senast behandlade detta ämne har inga konkreta beslut om nedrustning eller rustningsbegränsning fattats, även om tekniska framsteg kan noteras på vissa förhandlingsområden.

Ändå är situationen nu en annan. Sovjetunionen och USA har återupptagit sina bilaterala överläggningar. Detta är självfallet något som måste välkomnas och som kan ses som ett tecken på att de båda supermakterna inser att det ömsesidiga kärnvapenhotet också kräver att en dialog upprätthålls mellan dem.

Rustningarna i de båda militärblocken har naturligtvis många förklaringar. Utskottet har tidigare uppehållit sig vid denna fråga och angett ett flertal samverkande orsaker som upphov till motsättningar mellan länder. Det är enligt utskottets mening inte meningsfullt att, så som föreslås i

motion 1697, särskilt utpeka kampen om världens ekonomiska resurser som utslagsgivande även om det uppenbarligen är möjligt att spåra ekonomiska drivkrafter bakom många motsättningar i världen. Med hänvisning bl. a. härtill avstyrker utskottet det yrkande i motion 1697 som föreslår att regeringen skall redovisa de ekonomiska sammanhangen bakom rustningarna.

Det kan samtidigt finnas anledning att slå fast att rustningarna och rustningarnas storlek inte är en omedelbar spegling av reella motsättningar mellan länder. I själva verket bygger nedrustningssträvandena i stor utsträckning på övertygelsen att rustningarnas omfattning inte svarar mot verkliga behov eller en realistisk bedömning av motståndarens avsikter. Enligt svensk uppfattning är supermakternas arsenaler av kärnvapen nu så stora att en väsentlig nedskärning av dem inte skulle behöva påverka den rådande balansen i stort.

Ett betydande hinder för beslut om kärnvapennedrustning har varit och är militärblockens benägenhet att jämföra varje vapentyp med motsidans motsvarande utrustning, vilket givit intryck av en brist på balans. I de bilaterala förhandlingar som nu inletts i Genève skall emellertid interkontinentala kärnvapen diskuteras parallellt med medeldistansvapen. Detta innebär en länge önskad sammanföring av olika vapenförhandlingar, vilket bör kunna underlätta framsteg.

Utöver strategiska och eurostrategiska kärnvapen skall i Genève även rymdvapen diskuteras. Som framgår av beskrivningen tidigare i detta betänkande har USA igångsatt ett omfattande forskningsprogram om ett delvis rymdbaserat system för bekämpande av missiler, kallat Strategic Defense Initiative, SDI. Förslaget har föranlett en intensiv debatt inom och utom USA vad avser kostnader, teknisk genomförbarhet och strategiska följder.

Det finns anledning att slå fast att SDI är ett forskningsprogram vars första praktiska resultat rimligtvis inte kan bedömas förrän om flera år. Enligt initiativets upphovsmän skulle dock det yttersta målet vara att göra kärnvapen överflödiga. Det förefaller dock knappast realistiskt att räkna med att ens ett fullt utbyggt system av denna karaktär skulle leda till att kärnvapen skulle anses totalt överflödiga.

Även om det inte nu går att göra några säkra bedömningar om ett möjligt systems slutliga utformning och säkerhetspolitiska roll är det uppenbart att redan de framlagda planerna lett till farhågor för en destabilisering av det säkerhetspolitiska mönstret. En utbyggnad av försvaret mot ballistiska kärnvapenmissiler skulle kunna leda till en kapprustning i rymden. Det skulle också kunna få till följd en intensifierad satsning på vapensystem som inte rimligen kan nås av ett rymdbaserat missilförsvar, såsom bl. a. kryssningsrobotar. Ytterligare en motåtgärd kan bli produktion av ett ökat antal ballistiska missiler i avsikt att mätta missilförsvaret.

I de bilaterala Genève-samtalen har en länk etablerats mellan kärnvapen

å ena sidan och rymdförsvarsinitiativet å den andra. Den närmare innebörden av denna länk är ännu oklar. I den mån den kommer att innebära att framsteg i kärnvapenförhandlingarna förhindras av planer på ett missilförsvar finns det enligt utskottets mening anledning att beklaga detta. En begränsning nu av kärnvapenrustningarna är självfallet starkt motiverad på samma sätt som det är angeläget att undvika en militarisering av rymden.

1972 års ABM-avtal med tillägg från år 1974 tillåter USA och Sovjetunionen att ha vardera ett ABM-system. För närvarande är endast det sovjetiska systemet runt Moskva i bruk under det att USA har lagt sitt system i malpåse. Avtalet innebär också vissa begränsningar när det gäller den typ av avancerade radaranläggningar som kan ingå i ett ABM-system. I det sammanhanget finns anledning att notera, att USA anser att en radaranläggning av denna typ som befinner sig under uppförande vid Krasnojarsk i Sibirien genom sin lokalisering strider mot avtalets bestämmelser. Enligt sovjetiska uppgifter är radaranläggningen avsedd för spårning av föremål i rymden.

Den forskning som skall ske för det amerikanska strategiska försvarsinitiativet torde inte innebära något brott mot ABM-avtalet. Varje senare steg i utvecklingen gör det emellertid. Enligt utskottets mening är det av stor vikt att såväl USA som Sovjetunionen i varje del respekterar ABM-avtalets bestämmelser. Utskottet vill också understryka vikten av de förhandlingar som nu pågår och uttala förhoppningen att de skall leda fram till en överenskommelse om den framtida tillämpningen av ABM-avtalet och därmed förhindra en kapprustning i rymden.

Det finns i sammanhanget anledning att notera att den amerikanska administrationen uttalat att forskningsprogrammet skall ligga helt i linje med ABM-avtalet och att varje steg utöver forskning skall diskuteras med Sovjetunionen. Utvecklingen i såväl USA som Sovjetunionen av olika defensiva system kan delvis ses som ett resultat av att man hitintills misslyckats med att uppnå de nedskärningar av de offensiva arsenalerna som förutsattes i samband med att ABM-avtalet ingicks år 1972. Utskottet finner icke minst mot denna bakgrund anledning att på nytt understryka vikten av att man når fram till överenskommelser som leder till betydande nedskärningar av nu existerande och planerade offensiva arsenaler.

I flera motionsyrkanden berörs Genèveförhandlingarna i olika avseenden. Motion 1165 (m) beskriver utförligt de tre vapenområden som diskuteras i Genève: strategiska kärnvapen, medeldistansvapen och rymdvapen. Det föreslås att Sverige ägnar en nära uppmärksamhet åt förhandlingarna. I motion 1679 (c) begärs i yrkande 2 initiativ för att förhindra en militarisering av rymden. Frågan berörs också i motion 1697 (vpk), vari begärs att användningen av kärnkraft i rymden tas upp i nedrustningssammanhang. Även i motion 1262 (fp) understryks det angelägna i att kapprustning i rymden undviks.

De mindre staterna har begränsade möjligheter att påverka de förhandlingar som nu inletts mellan USA och Sovjetunionen. Samtidigt har vad som där kan uppnås betydelse för de mindre ländernas säkerhetspolitiska situation och för läget i nedrustningsförhandlingarna i allmänhet. Enligt utskottets mening finns det stor anledning att välkomna att supermakterna nu åter vill föra konstruktiva samtal i nedrustningsfrågor även om det också finns oroande inslag i den nya bilden. Utskottet noterar också med tillfredsställelse att nedrustningskonferensen i Genève beslutat inrätta en särskild kommitté med uppgift att också på multilateral nivå diskutera frågan om förhindrande av kapprustning i rymden.

Utskottet utgår från att den svenska regeringen nära följer de bilaterala Genèveförhandlingarna och inte minst strävandena att begränsa militariseringen av rymden. Det finns också anledning för regeringen att försöka bedöma vilken inverkan supermaktsdialogen i centrala kärnvapenfrågor kan få på de multilaterala nedrustningsförhandlingarna inom CD i Genève, vilka delvis behandlar samma frågor. Även vår egen säkerhetspolitiska situation kan komma att påverkas av Genèvesamtalen. En oberoende svensk förmåga att följa utvecklingen inom rymdteknologin kan vara av stort värde för våra framtida insatser vid internationella nedrustningsförhandlingar. Inte minst möjligheten att utnyttja rymdteknologin för internationell övervakning av nedrustningsavtal bör ägnas uppmärksamhet.

I de nämnda motionerna aktualiseras ett antal andra frågor som har att göra med en begränsning av kärnvapenarsenalerna. Några av dessa frågor behandlas inom CD, andra har framför allt diskuterats inom FN eller i bilaterala överläggningar mellan berörda länder. Krav på fullständigt provstopp tas upp i yrkande 3 i motion 1697 (c), i anslutning till yrkande 2 i motion 1165 (m) och i anslutning till yrkande 1 i motion 1262 (fp). Frågan om inställande av prov, tillverkning och utplacering av kärnvapen (frysning) återkommer i motionerna 1262 (fp) och 1679 (c), liksom frågan om icke-förstaanvändning av kärnvapen. I motionerna 1262 (fp), 1679 (c) och 2418 (vpk) erinras om förslaget att i Europa upprätta en korridor fri från slagsfältskärnvapen. Till kärnvapenområdet hör också de s. k. kryssningsmissilerna, för vilka ett förbud aktualiseras i motion 1165 (m) och i yrkande 9 till motion 1679 (c).

Flertalet av de frågor som återfinns i dessa motionsyrkanden behandlades av utskottet i höstas (UU 1984/85:1). De uppfattningar som utskottet då redovisade kvarstår. Sverige bör sålunda i CD fortsätta ansträngningarna att få till stånd ett fullständigt provstoppsavtal. Vid nästa granskningskonferens för icke-spridningsfördraget (NPT) bör vi fortsatt verka för en ökad anslutning till fördraget.

I frågan om en korridor fri från slagsfältskärnvapen har som framgår av bakgrundsbeskrivningen ett utredningsarbete pågått inom utrikesdepartementet. Denna utredning leder till slutsatsen att regeringen bör försätta att verka för att få brett gehör för denna förtroendeskapande åtgärd, även om

det för närvarande inte tycks vara aktuellt med förhandlingar om genomförande av en korridor.

Yrkande 11 i motion 1679 (c) och yrkande 2 i motion 1697 (vpk) behandlar båda rustningarna på det konventionella området.

De konventionella rustningarna har ofta hamnat i skuggan av kärnvapnens ohygglighet. Det förtjänar därför att erinras om att det på det konventionella området ägt rum en vapenutveckling som gör krig även utan kärnvapen förödande.

Förhandlingar om reduktioner av konventionella styrkor äger sedan år 1973 rum i Wien mellan militärallianserna (MBFR = Mutual Balanced Force Reductions) utan att något avtal kunnat ingås, trots att parterna efter hand kommit allt närmare varandra.

Sedan slutet av 1970-talet har NATO-länderna ansett att det förelegat ett behov av förstärkningar av de konventionella försvarsstridskrafterna i syfte att balansera vad man ansett vara en fortgående förbättring av Warszawapaktens styrkor. Dessa ömsesidiga förstärkningar är ägnade att inge oro och understryker på nytt vikten av MBFR-förhandlingarna.

Inom NATO strävar man dessutom efter att förstärka det konventionella försvaret i syfte att minska beroendet av kärnvapen i händelse av en övermäktig attack från Warszawapaktens sida. Ett minskat kärnvapenberoende framstår som angeläget. Utskottet anser att detta bör uppnås på en balanserad och lägre konventionell rustningsnivå än dagens.

Kryssningsmissiler som är luft-, sjö- eller markbaserade lågflygande bärare av kärnvapen — eller konventionella vapen — har under senare år tilldragit sig ökad uppmärksamhet. De är genom sin litenhet och låga flyghöjd svåra att upptäcka med radar. Kryssningsmissiler är i det strategiska sammanhanget typiska s. k. andraslagsvapen. Eftersom de är lätta att dölja, synnerligen rörliga, kan ha både konventionella och nukleära laddningar och kan förväntas förekomma i stort antal utgör de ett nytt och starkt komplicerande element i ansträngningarna att begränsa de strategiska rustningarna.

Det har, bl. a. av Finlands president, framförts förslag om förbud mot kryssningsrobotar med lång aktionsradie.

Även om frågan om ett formligt förbud mot kryssningsmissiler inte för närvarande torde kunna drivas med framgång vill utskottet framhålla att inriktningen på detta förslag ligger i linje med den svenska inställningen i dessa frågor. Redan en begränsning av kryssningsmissilerna i båda militärblocken skulle bidra till ökad säkerhet inte minst i det nordiska området. Utskottet anser att frågan om kryssningsmissiler bör beaktas i de pågående bilaterala förhandlingarna.

Av de övriga frågor som tas upp i de nämnda motionerna står även kemiska vapen på CD:s dagordning. Som framgår av det föregående spelar Sverige en aktiv roll i arbetet att få till stånd ett förbud mot tillverkning av kemiska vapen. Arbetet på en konventionstext har ur teknisk

synvinkel framskridit väl, men fortfarande återstår bl. a. de svåra och viktiga kontrollfrågorna att lösa.

Den svenska inställningen är att ett förbud mot kemiska vapen bör vara globalt och att förhandlingarna i CD bör drivas vidare med detta som mål.

I motion 1697 (vpk) kopplas frågan om kemiska vapen även samman med biologiska vapen, för vilka det redan finns en konvention. Det är angeläget att B-vapenkonventionen förses med en adekvat klagomålsprocedur; en fråga som Sverige avser att driva vid B-vapenkonventionens nästa granskningskonferens år 1986.

I motion 1165 föreslås i motiveringen till yrkande 2 också att regeringen bör fortsätta att verka för att så många länder som möjligt ansluter sig till FN:s rapporteringssystem för militära utgifter.

Det rapporteringssystem som utarbetats inom FN och som används sedan år 1980 syftar bl. a. till att ge överblick över och möjliggöra jämförelser mellan militärbudgeter i olika länder. Det har beklagligtvis inte vunnit anslutning från mer än ett begränsat antal länder. Det vore, som utskottet tidigare påpekat, en förtroendeskapande åtgärd om fler länder anslöt sig till systemet. Utskottet förutsätter att Sverige i FN även fortsättningsvis gör vad som är möjligt för att utöka deltagarkretsen.

Med vad som anförts under rubriken Säkerhetspolitik och rustningsbegränsningar får utskottet föreslå att yrkandena 2 och 3 i motion 1165 (m), yrkande 1 i motion 1262 (fp), yrkandena 1, 2, 3, 6, 7, 9 och 11 i motion 1679 (c), yrkandena 2, 3 och 5 i motion 1697 (vpk) och yrkande 5 i motion 2418 (vpk) anses besvarade.

FN:s roll i nedrustningsarbetet

I FN:s generalförsamling bedrivs ett viktigt idégivande och normskapande arbete för fred och nedrustning. Genom åren har ett stort antal resolutioner antagits som har betydelse för opinionsbildningen och som också kan sägas tjäna som rättesnöre för det internationella uppträdandet. Ett flertal värdefulla studier om säkerhets- och nedrustningsfrågor har utarbetats; några på svenskt initiativ eller under svensk ledning. FN:s fredsbevarande operationer har betydelse när det gäller att begränsa eller lösa lokala konflikter och för att förhindra att nya strider blossar upp i konfliktladdade områden.

Samtidigt är det ovedersägligt att FN:s möjligheter att direkt förhindra att militära konflikter bryter ut eller att ingripa i redan utbrutna krig mot parternas vilja är mycket begränsade. Generalförsamlingens resolutioner är endast rekommendationer och säkerhetsrådet kan inte fatta bindande beslut om någon av stormakterna vill hindra det. Detta förhållande tas upp till behandling i motion 1679 (c) vari bl. a. anförts, att FN:s generalsekreterare måste ges allt stöd i sina ansträngningar att stärka FN:s och säkerhetsrådets fredsbevarande roll. Den svenska regeringen bör lägga fram förslag i detta syfte, heter det bl. a. i motionen.

Motionärernas uppfattning stämmer väl överens med etablerad svensk politik i fråga om behovet av att stärka FN. Inför 1983 års möte med generalförsamlingen överlämnade de nordiska länderna gemensamt en skrivelse till FN:s generalsekreterare med vissa förslag som syftar till att stärka FN:s kapacitet att lösa internationella konflikter och tvister. En redogörelse för det nordiska förslaget lämnades i UU 1984/85:1. Utskottet utgår från att regeringen tillsammans med övriga nordiska länder fortsätter att arbeta efter de riktlinjer som uppdragits. Samtidigt finns det anledning att erinra om att FN inte främst kan stärkas genom en förändring av organisationens stadga eller genom administrativa åtgärder. Helt avgörande för världsorganisationens styrka är självfallet vilken roll dess medlemsländer vill tilldela FN.

Med det anförda torde yrkande 4 i motion 1679 få anses besvarat.

I samma motions yrkande 10 föreslås att regeringen tar initiativ till en FN-studie om konflikter i tredje världen.

Analys av konflikter och konfliktorsaker i tredje världen har ett värde. Inte minst bör det vara av intresse att — såsom föreslås i motionen — kartlägga vilken betydelse ekonomiska orättvisor kan ha för konflikters uppkomst och spridning och vilken roll stormakterna spelar i dessa konflikter. Utskottet är dock inte berett att nu förorda att regeringen tar initiativ till en sådan studie. Som utskottet i annat sammanhang framhållit kan fristående institut och forskningsorgan ofta vara bättre ägnade för politiskt betingade studier av detta slag än officiella organ som FN. Yrkande 10 i motion 1679 avstyrks därför.

Utskottet behandlar i detta sammanhang också yrkande 2 i motion 1262 (fp), vari föreslås att Sverige bör ta initiativ till ett internationellt system för registrering, kontroll och begränsning av den internationella vapenhandeln.

Sverige sökte för drygt ett år sedan genom underhandskontakter i FN att utröna om det fanns möjligheter att inom FN:s ram få till stånd någon form av åtgärder på detta område. Tveksamheten var emellertid så stor från många medlemsländers sida att det inte bedömdes som meningsfullt att ta något ytterligare initiativ på området. Om regeringen skulle finna möjligheter att ånyo och med utsikter till någon framgång aktualisera denna angelägna fråga i internationella sammanhang, utgår utskottet från att regeringen tar dem till vara. Yrkandet i fråga får därmed anses besvarat.

I motion 2416 hemställs att regeringen tar initiativ i FN angående undersökning av effekterna av kärnvapenprov i Stilla havet. I motionen kritiserar framför allt den franska regeringen för sina numera underjordiska kärnvapenprov i området.

Sverige verkar sedan lång tid för ett fullständigt förbud mot alla kärnvapenprov, dvs. även underjordiska sådana. Beklagligtvis tycks förutsättningarna för något genombrott i denna fråga för närvarande vara dåliga.

Den franska regeringen är självfallet medveten om den kritik och de

farhågor som under lång tid och från många länder framförts mot provsprängningarna i Stillehavsområdet. Även Sverige har i bilaterala överläggningar med Frankrike framfört sina synpunkter. I första hand bör det vara de i regionen berörda staterna som har att anföra den internationella opinionsbildningen mot dessa kärnvapenprov. Det är emellertid väsentligt att även andra länder, som delar dessa staters oro, begagnar sig av sina förbindelser med Frankrike för att påverka den franska inställningen i denna allvarliga fråga. Utskottet utgår från att regeringen även fortsättningsvis handlar i enlighet härmed. Utskottet vill för sin del emellertid inte förorda att riksdagen närmare föreskriver vilka vägar den svenska regeringen bör begagna för att nå detta syfte. Motionsförslaget om ett initiativ i FN avstyrks följaktligen.

Stockholmskonferensen. Säkerhetspolitiken i Norden

Som framgår av bakgrundsbeskrivningen går Stockholmskonferensen nu in i ett mer aktivt skede. En förhandlingsordning som tillgodoser kravet på att alla förslag skall få en likvärdig behandling har upprättats. Det finns nu anledning att anta att Stockholmskonferensens delegationer skall kunna inleda konkreta förhandlingar om säkerhets- och förtroendeskapande åtgärder, i enlighet med det av ESK-mötet i Madrid formulerade uppdraget.

ESK-processen och särskilt Stockholmskonferensen berörs i några av de föreliggande motionerna, nämligen 1165, 1262 och 1679. I motion 1165 (m) finns ett yrkande i frågan. Motionärerna anför att ett alliansfritt land som Sverige, vilket inte kan ha några bilaterala avtal av säkerhetspolitisk innebörd med andra länder, har ett särskilt intresse av ESK-processens möjligheter att påverka säkerheten i gynnsam riktning. Förtroendeskapande åtgärder kan enligt motionärernas uppfattning minska risken för överraskande anfall eller för konflikter som utlöses på grund av missförstånd. Ett militärt informationsutbyte innebär ingen konflikt med vår egen säkerhetspolitik. Det är önskvärt att Stockholmskonferensen når fram till överenskommelser om ökad öppenhet om militära dispositioner men även om s. k. restriktionsåtgärder som begränsar storleken av militära manövrar i vår närhet, särskilt sådana som omfattar specialenheter avsedda för överraskande anfall. Motionärerna anser också att Sverige i förhandlingarna bör fästa vikt vid att de beslutade åtgärderna blir verifierbara.

Motionärernas synpunkter på vad som bör vara Stockholmskonferensens allmänna inriktning överensstämmer med den av Sverige förda politiken. Det är exempelvis önskvärt att uppnå överenskommelser som innebär någon form av begränsning av storleken på manövrar m. m. Den svenska förhandlingsdelegationen har att verka för att Stockholmskonferensens resultat blir så konkret som möjligt. De exempel på förtroendeskapande åtgärder som nämns i motion 1165 ryms alla inom Stockholms-

konferensens mandat. Förslag till sådana åtgärder har också framlagts av deltagande länder. De är således föremål för förhandling.

De av deltagarländerna framlagda förslagen omfattar emellertid ett stort antal åtgärder av relativt vitt skilda slag utöver dem som nämnts i motionen. Det är ännu för tidigt att göra någon bedömning om vad som kan bli konferensens slutresultat. I detta läge och under pågående förhandling är det enligt utskottets uppfattning inte önskvärt att riksdagen begränsar regeringens handlingsfrihet genom att göra ett särskilt uttalande beträffande vissa förslag.

Yrkande I i motion 1165 får därmed anses besvarat.

ESK-processen och därmed också Stockholmskonferensen kan sägas ha särskild betydelse för de små staterna i Europa. Konkreta resultat på det förtroende- och säkerhetsskapande området kan inte minst bidra till att bibehålla och fördjupa den stabilitet och avspänning som råder i Norden. En kärnvapenfri zon i Norden kan betraktas som ett slag av förtroendeskapaande åtgärd. Frågan berörs i motion 1679 (c) som föreslår att regeringen tillsätter en parlamentarisk referensgrupp som skall delta i det fortsatta utrednings- och analysarbetet för att få till stånd en kärnvapenfri zon i Norden. Motion 2418 (vpk) föreslår att arbetet på en nordisk zon påskyndas bl. a. genom att regeringen i samråd med övriga nordiska regeringar utarbetar en preliminär traktattext. Andra förslag i samma motion är att det inrättas en samnordisk parlamentarisk kommission för diskussion av zonfrågan och andra säkerhetspolitiska spørsmål samt att Nordiska rådet ges formell rätt till diskussion om säkerhetspolitiska frågor.

Utskottet vill med anledning av dessa motionsyrkanden erinra om vad riksdagen vid flera tidigare tillfällen uttalat i fråga om en kärnvapenfri zon i Norden:

Utskottet finner det tillfredsställande att de nordiska regeringarna, utifrån sina olika säkerhetspolitiska utgångspunkter, igångsatt egna utredningsarbeten och gemensamt åsiktsutbyte kring frågan om en kärnvapenfri zon i Norden. Utskottet utgår ifrån att regeringen fortsätter sitt arbete i fråga om utredningar och analyser samt håller fortsatt nära kontakt med övriga nordiska regeringar i frågan, för att undersöka om en gemensam grund finns mellan de nordiska länderna i syfte att skapa en kärnvapenfri zon i Norden som ett led i arbetet för ett kärnvapenfritt Europa. (UU 1981/82:23, 1983/84:1, UU 1984/85:1.)

Detta uttalande bör enligt utskottets mening ha fortsatt full giltighet. Regeringens arbete med frågan bör således fortsätta och kontakt hållas med övriga nordiska regeringar.

Utskottet har tidigare behandlat krav på en parlamentarisk referensgrupp och därvid funnit att zonfrågan i sitt nuvarande skede inte påkallar ett sådant initiativ. Detta ämne, liksom andra utrikespolitiska frågor, bör behandlas på sedvanligt sätt inom de organ regering och riksdag har till sitt förfogande, hette det i betänkandet UU 1984/85:1.

Utskottet är alltså av åsikten att det inte finns behov av en referens-

grupp av det slag som förordas i yrkande 8 i motion 1679. Detta avstyrks följaktligen.

Utskottet finner inte heller anledning att förorda att en traktattext för en nordisk zon utarbetas eller att svenska riksdagen tar initiativ till en samnordisk parlamentarisk kommission. De interna analyser som gjorts i vart och ett av de nordiska länderna och de kontakter som äger rum mellan de nordiska ländernas regeringar motsvarar enligt utskottets mening vad som i frågans nuvarande läge är behövt och möjligt att göra. Mellan de nordiska parlamenten sker därtill redan kontakter på partinivå i fråga om bl. a. en nordisk kärnvapenfri zon.

Enligt Helsingforsavtalet av år 1962 som ligger till grund för Nordiska rådets verksamhet, hör säkerhetspolitiken inte till de frågor som diskuteras i rådet. Det finns goda skäl för denna regel. De nordiska länderna har valt skilda säkerhetspolitiska lösningar. Nordiska rådets verksamhet skulle enligt utskottets mening inte gagnas om en ändring nu vidtogs i den regel som de nordiska länderna är eniga om och som vunnit hävd i rådets arbete.

Med det anförda avstyrks yrkandena 2, 3 och 4 i motion 2418.

Sveriges säkerhetspolitiska beredskap m. fl. frågor

Under detta avsnitt avser utskottet behandla vissa motionsyrkanden som bl. a. har att göra med Sveriges säkerhetspolitiska beredskap samt ett par yrkanden som inte naturligen hör hemma under övriga rubriker.

I motion 2418 (vpk), yrkande 1, föreslås att riksdagen begär en allmän översyn och skärpning av tillståndsgivningen för främmande länders militära enheter att uppehålla sig på svenskt territorium. I motionens motiveringar anförts att det ändrade säkerhetspolitiska läget i Norden medfört allt fler militära incidenter i form av kränkningar av svenskt luftrum och territorialvatten. Som exempel nämns i motionen ubåtsincidenterna, vissa händelser i samband med ett västtyskt flottbesök och en genomfart av franska flottenheter samt en sovjetisk kränkning av svenskt luftrum utanför Gotland. Mot denna bakgrund önskar motionärerna skärpa de svenska reglerna för militära övningar på svenskt territorium samt göra en översyn av tillståndsgivningen.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

De bestämmelser som reglerar främmande länders tillträde till svenskt område återfinns i Förordningen (1982:755) om utländska statsfartygs och statsluftfartygs tillträde till Sveriges territorium (tillträdesförordningen), Förordningen (1982:756) om försvarsmaktens ingripanden vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet samt i ett antal andra lagar och förordningar. De relevanta bestämmelserna har sammanförts i handboken Försvarsmaktens ingripanden vid kränkningar av Sveriges territorium under fred och neutralitet m. m. (IKFN).

De svenska tillträdesbestämmelserna har nyligen varit föremål för en genomgripande översyn som resulterade i en ny tillträdesförordning vil-

ken trädde i kraft den 1 juli 1983. Bestämmelserna innebär i korthet att utländska militära fartyg och luftfartyg inte får befinna sig på svenskt territorium utan tillstånd av regeringen. Fartyg har emellertid rätt till s. k. oskadlig genomfart genom svenskt territorialhav efter föranmälan. Särskilda regler gäller av hävd i Öresund. Där har fartyg och luftfartyg rätt till genomfart utan föranmälan.

Med hänsyn till att en översyn av tillträdesförfordningen nyligen skett avstyrks yrkande 1 i motion 2418 om en ny översyn. Utskottet vill i sammanhanget också erinra om det uppenbara förhållandet att enbart en ytterligare skärpning av tillträdesbestämmelserna inte automatiskt leder till att avsiktliga och oavsiktliga kränkningar av territoriet minskar.

I detta sammanhang behandlar utskottet också motion 595 i vilken hemställs att regeringen i olika internationella sammanhang försöker få till stånd ett förbud mot att ubåtar övar på fiskeplatser. I motionen redovisas fall av svåra olyckor då ubåtar fastnat i fiskenät och därvid förorsakat fartygsolyckor.

Det problem som motionärerna fäster uppmärksamheten på har stor räckvidd. Konflikterna mellan det militära och det civila utnyttjandet av haven begränsar sig för övrigt inte bara till fisket. Frågan har under flera år bl. a. behandlats av internationella sjöfartsorganisationen i London utan att någon slutlig lösning kunnat uppnås.

Enligt vad utskottet inhämtat övervägs således redan vilka möjligheter som står till buds för att få till stånd en tillfredsställande reglering av frågan. Motionen anses därför besvarad.

I motion 1262 (fp) föreslås att en delegation för fredsfrågor och fredsforskning knyts till utrikesdepartementet. Motionärerna anser bl. a. att det folkliga engagemanget för det internationella fredsarbetet samt utbildningen och forskningen inom detta område bättre skulle kunna tas till vara genom en sådan delegation, vilken skulle ha en rådgivande ställning till utrikesdepartementet.

Det organ som utrikesdepartementet har till sitt förfogande för en bred diskussion om bl. a. nedrustningsarbetet är nedrustningsdelegationen. I denna är politiska partier företrädade.

Utrikesdepartementet har också på olika sätt nära och fortlöpande kontakt både med den folkliga fredsrorelsen och fredsforskningen. Utskottet utgår från att regeringen själv överväger huruvida kontakterna mellan departementet och fredsrorelsen å ena sidan och fredsforskningen vid universiteten å den andra behöver förbättras ytterligare. Utskottet anser sig emellertid inte ha tillräckliga skäl för att förorda den ytterligare institutionalisering som det skulle innebära om det vid sidan av nedrustningsdelegationen också inrättas en fast delegation för fredsfrågor. Yrkande 3 i motion 1262 avstyrks därför.

I motion 974 tas forskningen om fredsfrågor upp i ett bredare säkerhetspolitiskt sammanhang i det att motionärerna föreslår att regeringen ge-

nomför en översyn av den utrikespolitiska forskningen med särskild betoning på säkerhetspolitiken. Ett motiv för förslaget är enligt motionärerna att det är väsentligt för ett alliansfritt land som Sverige att ha god möjlighet att göra självständiga säkerhetspolitiska analyser och bedömningar. Det eventuella behovet av ett centrum för säkerhetspolitisk forskning i landet bör klarläggas.

Den säkerhetspolitiska forskningen i Sverige bedrivs på en rad olika institutioner. Försvarets forskningsanstalt (FOA), utrikespolitiska institutet, universitetsinstitutionerna, SIPRI, Folk och försvar är några organ som har olika ställning och uppgifter på detta fält. Inom utrikesdepartementet har en av de politiska enheterna i uppdrag att bl. a. följa utvecklingen på området. Säkerhetspolitiska bedömningar görs självfallet också inom försvardepartementet och försvarsstaben. Frågan om ett fristående institut har för övrigt belysts av försvarsutskottet i betänkandet FöU 1981/82:2.

Utskottet vill inte utesluta att det finns anledning för berörda departement att något närmare överväga vad som skulle kunna göras för att ge bättre överblick över den utrikes- och säkerhetspolitiska forskningen och utredningsverksamheten i Sverige. Sådana överväganden skulle kunna ligga till grund för en bedömning av behovet av ytterligare åtgärder.

Med det anförda får motion 974 anses besvarad.

Det föreslås i yrkande 6 i motion 2418 (vpk) att Sverige bör stärka sina säkerhetspolitiska kontakter med europeiska länder såsom Nederländerna, Belgien och Västtyskland. Som skäl för detta förslag anförts bl. a. att Sverige bör ha intresse av närmare kontakter med de opinioner i dessa länder som har en kritisk inställning till NATO:s utplacering av missiler i Europa. Det framhålls också att de nämnda länderna spelar en central roll i frågan om upprättande av en korridor fri från kärnvapen i Europa.

Sverige har redan kontakter med dessa länder i olika utrikespolitiska frågor. Regeringen håller sig väl underrättad om den inställning de politiska partierna i de europeiska NATO-anslutna staterna intar i säkerhetspolitiska frågor.

Enligt utskottets mening finns inte skäl för riksdagen att ange särskilda riktlinjer för den typ av politiska kontakter med vissa länder som åsyftas i motion 2418. Yrkande 6 i motionen avstyrks därför.

I motion 1258 föreslås att regeringen tar initiativ till en konferens med brett internationellt deltagande i syfte att redovisa människors beteende i krig och katastrofer.

Forskning på detta angelägna område bedrivs dels inom försvarets forskningsanstalt, dels inom sociologiska institutionen vid Uppsala universitet. FOA-forskningen inriktar sig såväl på de rent medicinska följderna av katastrofer som på människors beteenden vid katastrofer och större olyckor. Så nyligen som i augusti 1984 arrangerade Folk och försvar ett symposium i frågan i samarbete med bl. a. FOA och civilförsvarsstyrelsen.

Utskottet konstaterar att ansvariga myndigheter och forskningsorgan redan har sin uppmärksamhet riktad på frågan om människors beteende i krig och katastrofer. Väl förberedda och till bestämda frågor avgränsade konferenser kan självfallet vara betydelsefulla för att ge tillfälle till internationella jämförelser och öka intresset för detta viktiga område. Utskottet anser sig emellertid inte nu böra föreslå något riksdagsinitiativ i frågan.

Motion 1258 får därmed anses besvarad.

I motion 298 föreslås att regeringen begär initiativ i FN och UNICEF för att åstadkomma ett bättre skydd av barn i krig.

Som framgår av förra årets nedrustningsbetänkande (UU 1984/85:1), i vilket en motsvarande motion behandlades, driver regeringen denna fråga på olika sätt. Sverige har sökt åstadkomma en bättre anslutning till Genèvekonventionerna, som bl. a. innehåller bestämmelser om barns skydd i krig. Sverige ingår också i en arbetsgrupp som inom kommissionen för de mänskliga rättigheterna i Genève har till uppgift att utarbeta en konvention om barns rättigheter. Sedan det ovannämnda betänkandet skrevs har Sverige tillsammans med andra länder förelagt arbetsgruppen ett förslag till en konventionstext just på detta område.

I motionen framförs möjligheten av att UNICEF får ett sådant mandat att organisationen uttryckligen får skyldighet att hjälpa barn i krig och inbördeskrig.

Enligt vad utskottet inhämtat finns det inget i UNICEF:s mandat som nu hindrar ett sådant uppträdande. Samtidigt måste UNICEF på samma sätt som andra FN-organ handla på de villkor som uppställs av medlemsregeringarna. Utskottet ser positivt på att det inom UNICEF nu bedrivs ett utredningsarbete om praktiska vägar att stärka organisationens roll på detta område. Resultatet av detta arbete skall föreläggas UNICEF:s styrelsemöte år 1986.

Motionens yrkande om ett särskilt initiativ avstyrks med hänvisning till det anförda.

I motion 1697 (vpk) yrkande 4 föreslås att regeringen gör en grundlig redovisning av sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen.

Denna fråga behandlades utförligt förra hösten i betänkandet UU 1984/85:1. Utskottet kom då till uppfattningen att sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen redan var väl utrett. Utskottet erinrade också om de ansträngningar som bl. a. på svenskt initiativ pågick inom internationella atomenergiorganet (IAEA) och inom ramen för icke-spridningsfördraget (NPT) för att minska risken för kärnvapenspridning.

Utskottet utgår från att regeringen alltfört begagnar sina möjligheter att verka för icke-spridning och en väl fungerande kontroll över kärnkraftsverksamheten.

Med det anförda torde yrkande 4 i motion 1697 (vpk) få anses besvarat.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rustningarnas orsaker* res. 1 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1697 yrkande 1,
2. beträffande *pågående nedrustningsförhandlingar* s. y. 1 (c)
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1165 yrkandena 2 och 3, motion 1984/85:1262 yrkande 1, motion 1984/85:1679 yrkandena 1, 2, 3, 6, 7, 9 och 11, motion 1984/85:1697 yrkandena 2, 3 och 5 och motion 1984/85:2418 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört,
3. beträffande *stärkande av FN*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1679 yrkande 4 besvarat med vad utskottet anfört,
4. beträffande *FN-studie om konflikter i tredje världen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1679 yrkande 10,
5. beträffande *FN-initiativ om vapenhandel*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1262 yrkande 2 besvarat med vad utskottet anfört,
6. beträffande *kärnvapenprov i Stilla havet* res. 2 (c)
att riksdagen avslår motion 1984/85:2416,
7. beträffande *Stockholmskonferensen*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1165 yrkande 1 besvarat med vad utskottet anfört,
8. beträffande *parlamentarisk referensgrupp för kärnvapenfri zon i Norden* res. 3 (c)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1679 yrkande 8,
9. beträffande *samnordisk parlamentarisk kommission m. m. för en nordisk kärnvapenfri zon*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2418 yrkandena 2 och 3,
10. beträffande *säkerhetspolitik i Nordiska rådet*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2418 yrkande 4,
11. beträffande *översyn av de svenska militära tillträdesbestämmelserna* res. 4 (vpk)
att riksdagen avslår motion 1984/85:2418 yrkande 1,
12. beträffande *ubåtsövningar i fiskevatten*
att riksdagen avslår motion 1984/85:595,
13. beträffande *delegation för fredsfrågor* res. 5 (fp)
att riksdagen avslår motion 1984/85:1262 yrkande 3,
14. beträffande *säkerhetspolitisk forskning i Sverige*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:974 besvarad med vad utskottet anfört,
15. beträffande *säkerhetspolitiska kontakter med vissa europeiska länder*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2418 yrkande 6,

16. beträffande *konferens om katastrofer m. m.* s. y. 2 (c)
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1258 besvarad med
vad utskottet anfört,
17. beträffande *barns skydd i krig*
att riksdagen avslår motion 1984/85:298,
18. beträffande *redovisning av sambandet kärnkraft—kärnvapen*
att riksdagen förklarar motion 1984/85:1697 yrkande 4
besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 9 maj 1985

På utrikesutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Sture Korpås (c), Carl Bildt (m), Sture Palm (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Jan Bergqvist (s), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Maj-Lis Lööw (s), Ivar Virgin (m), Bertil Måbrink (vpk), Maj Britt Theorin (s), Lars Hjertén (m) och Ulla Orring (fp).

Reservationer

1. Rustningarnas orsaker

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Rustningarna i" och på s. 11 slutar med "bakom rustningarna." bort ha följande lydelse:

Kampen om världens begränsade resurser, kapplöpningen om att först lägga beslag på dem och strävan att sedan behålla kontrollen för att möjliggöra en exploatering, är den största och grundläggande orsaken till alla rustningar. Detta döljer ofta de som är beroende av att lägga under sig andra staters och regioners tillgångar bakom påståenden om att motsättningarna är av etnisk, religiös, kulturell eller ideologisk karaktär. Utskottet vill naturligtvis inte betvivla att konflikter och rustningar också kan ha sin grund i dessa senare faktorer. Vår historiska kunskap visar emellertid att de mestadels varit utanverk för bakomliggande, ekonomiska intressen.

Det är utskottets bestämda uppfattning att dessa förhållanden är mera aktuella än någonsin i dagens värld. Vid bedömningen av staters eller pakters rustningar är det därför av största betydelse att konstatera vem eller vilka som har störst behov av att gå utanför sitt eget område, sitt eget territorium för att skaffa sig ekonomiskt underlag för sin existens.

Sverige och den svenska regeringen bör i det fortsatta nedrustningsarbetet ägna större uppmärksamhet åt dessa frågor. Eftersom det endast är den rika, industrialiserade världen som kan utnyttja sitt övertag gentemot den fattiga, underutvecklade tredje världen i detta som i många andra fall, finns här en direkt koppling till den s. k. nord—syd-konflikten.

Vårt land har i andra sammanhang, t. ex. på handelspolitikens område, aktualiserat denna konflikt. Det är vårt ansvar att också i rustningssammanhang ta upp konkreta fall, aktuell statistik och annat material för att visa hur kampen om råvaror och andra tillgångar utgör en direkt orsak till den ständigt pågående upprustningen.

Vad utskottet framfört bör ges regeringen till känna. Därmed tillgodoses också yrkande 1 i motion 1697.

dels att utskottets hemställan i moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *rustningarnas orsaker*

att riksdagens med bifall till motion 1984/85:1697 yrkande 1° som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om rustningarnas orsaker,

2. Kärnvapenprov i Stilla havet

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Sverige verkar" och på s. 17 slutar med "avstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

De upprepade franska kärnvapenproven kring Moruroa-atollen i Stilla havet har mötts av omfattande protester från många länder och internationella organisationer. Krav på att en grundlig undersökning av effekterna av dessa prov bl. a. ur hälsosynpunkt genomförs har tillbakavisats av den franska regeringen.

Enligt utskottets mening finns det i detta läge anledning att ta fasta på det förslag som framförs i motion 2416 om att ett initiativ nu bör tas i FN för att få till stånd de erforderliga undersökningarna.

Utskottet, som i detta hänseende ställer sig bakom motion 2416, anser att regeringen bör aktualisera denna fråga i FN, om möjligt tillsammans med stater i regionen.

dels att utskottets hemställan i moment 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *kärnvapenprov i Stilla havet*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2416 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Parlamentarisk referensgrupp för kärnvapenfri zon

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Utskottet har" och på s. 19 slutar med "avstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

Tanken på en kärnvapenfri zon i Norden har ett brett folkligt stöd. Utskottet anser att det finns skäl att ta till vara detta stöd och kanalisera det så att opinionen för en kärnvapenfri zon känner sig kunna påverka utvecklingen. Förslaget i motion 1679 att inrätta en parlamentarisk referensgrupp skulle kunna tjäna detta syfte. Redan upprättandet av en sådan grupp, med företrädare för riksdagspartierna, skulle innebära att frågan förs framåt. Utskottet ansluter sig därför till motionärernas bedömning och föreslår att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en parlamentarisk referensgrupp bör knytas till regeringens arbete för en kärnvapenfri zon i Norden.

dels att utskottets hemställan i moment 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *parlamentarisk referensgrupp för kärnvapenfri zon i Norden*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1679 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

4. Översyn av militära tillträdesbestämmelser m. m.

Bertil Måbrink (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 19 börjar med "De bestämmelser" och på s. 20 slutar med "territoriet minskar." bort ha följande lydelse:

Den säkerhetspolitiska utvecklingen i och kring de nordiska länderna har utan tvivel medfört att Sveriges läge blivit mer utsatt. I motion 2418 beskrivs ett antal kränkningar av svenskt territorium, som alla ägt rum under en relativt kort tidrymd.

Utskottet delar motionärernas oro över utvecklingen. Det finns enligt utskottets bedömning anledning att med yttersta skärpa slå fast att kränkningar av vårt territorium eller ett utmanande uppträdande av militära enheter på besök eller genomfart i vårt land inte kan accepteras. Ett sätt att uppnå detta syfte vore en genomgripande översyn och skärpning av de svenska tillträdesbestämmelserna.

Det är också väsentligt för vår trovärdighet att svenskt territorium inte i något sammanhang upplåts för militära prov eller övningar utförda eller beställda av främmande makt. En konsekvent neutralitetspolitik kräver att det inte får uppstå någon tvekan om vår beslutsamhet att freda det svenska territoriet från all militär inblandning utifrån.

Vad utskottet här anför med anledning av motion 2418 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan i moment 11 bort följande lydelse:

11. *beträffande översyn av de svenska militära tillträdesbestämmelserna*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2418 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Delegation för fredsfrågor

Ulla Orring (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Det organ" och slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

Det finns i det svenska samhället ett betydande engagemang och betydande kunskaper om freds- och nedrustningsfrågor. Samtidigt är det uppenbart att fredsarbetet bedrivs i sammanhang som är sinsemellan skilda åt, ofta på ett för det gemensamma målet olyckligt sätt. Ett folkligt engagemang och en bred opinion finns inom freds rörelsen. Den vetenskapliga freds forskning och säkerhetspolitiska forskningen är koncentrerad till universiteten och vissa institutioner. Förhandlingsarbetet och förberedelserna för det sker huvudsakligen inom regeringskansliet.

Enligt utskottets mening finns det anledning att försöka åstadkomma en bättre samordning mellan dessa olika centra för fredsarbetet. En särskild delegation för fredsfrågor och freds forskning, knuten till utrikesdepartementet, skulle kunna vara ett viktigt forum för informationsutbyte och samråd. Den skulle kunna vara till gagn såväl för regeringens förhandlingsarbete som för freds rörelsen och den akademiska forskningen. Utskottet anser därför att riksdagen, i enlighet med vad som föreslås i motion 1262, bör uttala sig för att en sådan delegation inrättas.

dels att utskottets hemställan i moment 13 bort ha följande lydelse:

13. *beträffande delegation för fredsfrågor*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1262 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Särskilda yttranden

1. Förbud mot kryssningsmissiler

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anför:

Kryssningsmissiler är en relativt ny vapentyp som har egenskaper som gör att det finns särskild anledning att försöka få till stånd ett förbud mot användningen av dem. De är lågflygande och svåra att upptäcka. De uppges också vara förhållandevis billiga att tillverka och kan därför befaras få en allt större spridning om inte åtgärder mot dem sätts in i tid.

De kan dessutom anses utgöra ett särskilt hot mot icke paktanslutna länder som Sverige, därigenom att de kan befaras få anflygningsbanor som kränker vårt territorium. Även i och för sig oavsiktliga kränkningar eller olycksfall vid hanteringen av dem kan innebära ett hot mot oss.

Vi anser av dessa skäl att det är angeläget att så snart som möjligt få till stånd internationella förhandlingar som syftar till ett förbud mot kryssningsmissiler. Sådana förhandlingar bör i första hand inriktas på de typer av kryssningsmissiler med lång räckvidd som innebär ett särskilt hot mot neutrala länders territorier.

2. Konferens om människors beteende i krig och katastrofer

Sture Korpås och Gunnel Jonäng (båda c) anför:

Över hela världen pågår ett intensivt forskningsarbete kring konsekvenser av krig och katastrofer. Syftet är att finna de bästa möjligheterna att bereda människor skydd för en sådan eventualitet. Det framgår av utskottets betänkande att forskning på detta område bedrivs även i Sverige och att en konferens i ämnet ordnats.

Enligt vår uppfattning bör de kunskaper och det intresse för frågan som nu finns i Sverige tas till vara genom att en brett upplagd konferens ordnas med deltagande av internationella experter. Konferensens syfte bör vara att kartlägga och diskutera människors beteende i krig och avspärning. Resultaten av konferensen bör sedan sammanställas till en rapport som bl. a. kan utnyttjas vid utformningen av vår beredskapsplanering.

Vi anser att initiativ till en sådan konferens borde ha kunnat tas nu.